

Мамчур Є.А. Мовна особистість учителя іноземної мови в контексті національно-культурних традицій / Є.А. Мамчур // Теоретико-методичні засади вивчення англійської мови (партнерство школи і університету): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції., 30 березня 2018 року., М.Умань: ФОП Новожилов С.В., 2018 – С. 164-167.

Євген Мамчур

кандидат педагогічних наук,

ст. викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МОВНА ОСОБИСТІТЬ УЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ

Стаття присвячена проблемі розвитку мовної особистості вчителя іноземної мови в контексті національно-культурних традицій. Автором проаналізовано складники мовної особистості, які відображаються в індивідуальній мовній картині світу.

Ключові слова: мовна особистість, національно-культурні традиції, мовна спроможність, комунікативна компетенція.

Національний компонент мовної особистості вчителя іноземної мови дає змогу розглядати мовну діяльність під кутом національно-культурної специфіки, які сприяють формуванню мовних умінь і навичок, специфічного способу оцінювання ним світу та виробленню національного колориту їхньої мови в контексті педагогічної діяльності.

На основі досліджень учених зазначимо, що мовна особистість – це узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу, мовних знань, умінь і навичок, мовних здатностей і здібностей, мовної культури і смаку, мовних традицій і мовної моди. [9, 27]

Категорія «мовна особистість» ґрунтовно формується і розвивається на межі ХХ-ХХІ століть завдяки дослідженням Ф. Бацевича, І. Беха, О. Біляєва, А. Богуш, М. Вашуленка, В. Виноградова, І. Зимньої, І. Зязюна, Ю. Карауленка,

Л. Мацько, М. Пентилюк, В. Красних. Вона служить ключем до пізнання довкілля, оволодіння культурним багатством свого та інших народів.

Мовна особистість – це система, яка виникає в суспільстві і розвивається, ґрунтуючись на здатності вираження і закріплення соціальних відносин і взаємодій. При цьому важливо пам'ятати, що мова – це «найважливіший орієнтир людини у її діяльності у світі.[7, 282] «І якщо діяльність розуміти як глибокий, усвідомлений діалог у світі зі світом.., то мова є, передусім, мовою особистості».

Мова – це природна знакова система, яка обслуговує суспільство для здійснення основних операцій із створення інформації, її зберігання, трансляцію опрацювання, обмін. Завдання кожного фахівця досконало володіти мовою, і в першу чергу вчителя, щоб вільно мислити засобами мови, працюючи з різними поняттями та джерелами наукового простору своєї спеціальності.

Мова – культурний феномен, який складає основу етнічної культури, адже вона є об'єктивною формою накопичення, збереження й передачі суспільно-історичного досвіду, особливим джерелом відомостей про культуру: деякі види інформації можна одержати тільки із залученням мовних даних. Безперечно, мову варто розглядати як інструмент включення індивіда у світ етнонаціональної культури.

Мовна особистість – ось та наскрізна ідея, яка пронизує усі аспекти вивчення мови й одночасно руйнує кордони між дисциплінами, які вивчають людину, оскільки не можна вивчати людину поза її мовою» [4, 3]. Пізнати мову неможливо, не вийшовши за її межі. Не звернувшись до її творця, носія, користувача – до людини, до конкретної мовної особистості, в даному випадку вчителя. Мовна особистість виникає в суспільстві, формується і розвивається, ґрунтуючись на здатності вираження й закріплення соціальних відносин та соціальної взаємодії. Це особистість, охарактеризована з боку впливу засвоєної нею мовної культури на її особистісні якості та соціально-культурну ефективність її діяльності як суб'єкта суспільних відносин.

Автори тлумачного словника лінгвістичних термінів аргументують, що

«мовна особистість» це поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності. Мовна особистість свідомо ставиться до своєї мовної практики, несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі[2, 92-93].

Характеризуючи особистість вчителя іноземної мови, спираємося на теоретико-гносеологічну модель, яку розробив мовознавець Ю. Караулов. Дослідник запропонував трирівневу структури мовної особистості:

- 1) вербально-семантичний (лексика та знаки інших кодів, які використовуються у мовленнєвій практиці);
- 2) лінгво-когнітивний (концепт як категорія механізмів свідомості, що виражає специфіку світобачення та світосприйняття людини);
- 3) мотиваційно-прагматичний (комунікативно-діяльнісна потреба мовця або мотивованість, що визначається його інтенціями, певними комунікативними установками) [4, 37].

Варто зазначити, що до складників мовної особистості необхідно відносити мовну спроможність, мовну і комунікативну компетенцію, особливе світобачення, світосприйняття та світорозуміння, що відображається в індивідуальній мовній картині світу, а фіксується у когнітивній картині світу.

Невід'ємним складником духовної етнічної культури, ефективним регулятором соціальної поведінки та маркером психологічних особливостей конкретного народу є етнонаціональні звичаї і традиції. Як правило, під традиціями розуміють елементи культури, які передаються від покоління до покоління й зберігаються протягом тривалого часу. Крізь її призму відбувається оцінка дійсності, у них імплікується історія етносу. Успадкування найцінніших, прогресивних звичаїв і традицій – природна і закономірна умова існування та прогресу кожного народу: від обраних і прийнятих суспільством традицій залежить його майбутнє. Вони відтворюють, зберігають і оновлюють культуру. Нехтування звичаїв і традицій, відмова від них призводить до втрати минулого й замикання культури в собі.

Етнічна свідомість – це усвідомлення народом себе як суб’єкта історичної дії, своїх інтересів, свого місця у світі, своєї історії і культури. Цей компонент етнічної культури можна розглядати не тільки щодо цілого народу, а й до конкретної особистості, усвідомлення ним своїх етнічних інтересів, почуттів, дій, думок, мотивів, знань та уявлень, установок і спрямувань в процесі етнізації, тобто усвідомлення людиною своєї належності до конкретного етносу, причетності до його культури та її пошанування.

Найважливішим компонентом професійної культури майбутнього вчителя є ціннісно-мотиваційний, тому що цінності в її структурі займають домінуючі позиції, а ціннісні орієнтації обумовлюють значення і сенс професійних знань, умінь і навичок у педагогічній діяльності, усвідомлення ролі педагога як однієї з основ розвитку суспільства й особистості, співвідношення професійних цінностей особистості із загальнолюдськими.

Таким чином, національний компонент мовної особистості дає змогу розглядати професійну діяльність вчителя іноземної мови в контексті національно-культурних традицій. Ціннісно-сміслова єдність мови і культури є закономірним процесом інтеграції професійних та мовно-культурних знань у змісті вищої педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості / Євген Боринштейн // Соціальна психологія. – 2004. - №5. – С. 63-71.
2. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О.Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 264 с.
4. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики : [учеб. Пособ.] / А.А. Леонтьев – М. : Смысл, 2005. – 288 с.
5. Мацько Л.І. Українська мова в освітньому просторі : навч. посібник для студентів філологів освітньо-кваліфікац. рівня «магістр» / Мацько Л.І. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 606 с.